

RIIGI PEAPROKURÖRI ÜLEVAADE
RIIGIKOGU PÕHISEADUSKOMISJONILE
SEADUSEGA PROKURATUURILE PANDUD
ÜLESANNETE TÄITMISE KOHTA
2015. AASTAL



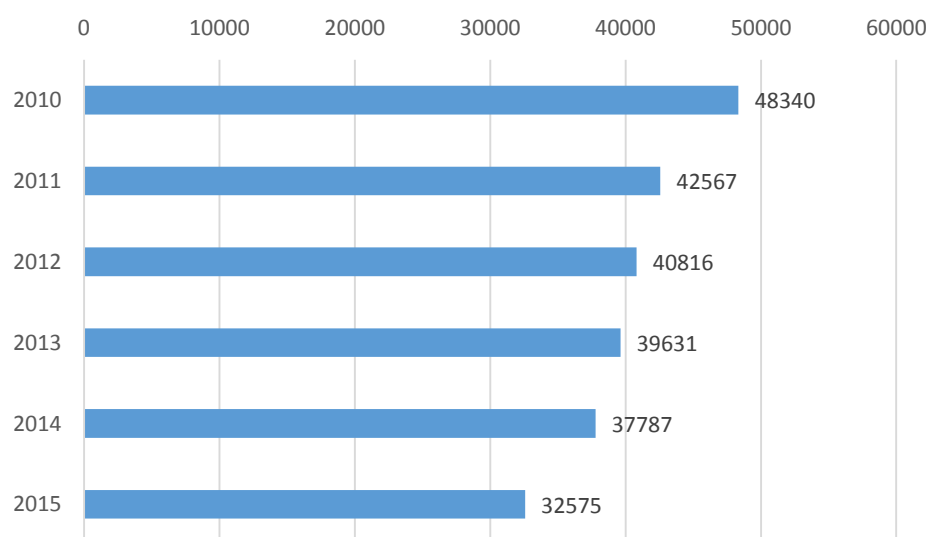
1. Sissejuhatus

Prokuratuuriseaduse § 11 lõike 2 kohaselt esitab riigi peaprokurör igal aastal Riigikogu kevadistungjärgul Riigikogu põhiseaduskomisjonile ülevaate seadusega prokuratuurile pandud ülesannete täitmise kohta eelmisel kalendriaastal. Põhiseaduskomisjoni tegevusala on seotud põhiõiguste kaitse üldiste küsimustega ning sellest tulenevalt peab peaprokurör oma ülevaate andmisel oluliseks puudutada prokuratuuri tööd just olulisemate põhiõiguste riivete ja kaitse kontekstis.

Põhitegevust kirjeldavas osas antakse ülevaade registreeritud kuritegevusest, kohtueelse uurimise ning riikliku süüdistuse olukorrast. Prokuratuuri kui organisatsiooni arengust ülevaate andmisel keskendutakse prokuratuuri tegevustele, mis on samuti otseselt või kaudselt suunatud isikute põhiõiguste ja -vabaduste veel tõhusamale kaitsele kriminaalmenetluses.

2. Kuritegevus 2015. aastal

2015. aasta kuritegevuse statistikat kajastas aasta alguses põhjalikult Justiitsministeerium¹. 2015. aastal registreeriti 32 575 kuritegu. Kuritegude arv vähenes 14%. Olulist mõju kuritegude arvu muutusele avaldasid karistusseadustiku muudatused, mida laiemalt tuntakse karistusseadustiku revisjoni nime all. Muudatuse tulemusel käsitletakse mitmeid varem kuriteona käsitletud süütegusid alates 2015. aastast väärteona. Samal ajal aga toimus ka vastassuunaline muutus ning lisandunud kuriteokoosseisud ka kasvatasid kuritegude arvu. Kõige üldisem järeldus, mida kuritegevuse statistikast teha, on see, et kuritegevuse üldpilt ei ole võrreldes aastaga 2014 oluliselt muutunud.



Joonis 1. Registreeritud kuriteod 2010-2015

¹<http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/statistika-ja-uuringud/kuritegevus-eestis>

Enimlevinud kuriteoliigiks on endiselt varavastane kuritegevus. Revisjoni olulise muudatusena võib siinkohal märkida, et karistusseadustikus tõsteti rahalise karistusega seotud miinimumpäevamäära suurus 3,2 eurolt 10 eurole. Kuriteona registreeritakse vargus juhul, kui see on suunatud vara vastu, mille väärtus ületab 20 miinimumpäevamäära, sellest väiksema väärtusega süütegusid käsitletakse nüüd väärteona (v.a süstemaatilised vargused, mis on ka väheväärtusliku vara korral kuriteod). Registreeritud varavastaste kuritegude arv vähenes 2015. aastal võrreldes 2014. aastaga 26% ehk 5213 kuriteo võrra.

Kõige enam registreeritud liikluskuriteoks on KarS § 424 ehk joobes juhtimine. 2015. aastal registreeriti 3138 vastavasisult kuritegu. Karistusseadustikku täiendati alates 01.01.2015 süstemaatiline juhtimisõiguseeta sõidukijuhtimise kuriteoga, mille tulemusel kuritegude arv kasvas 686 võrra.

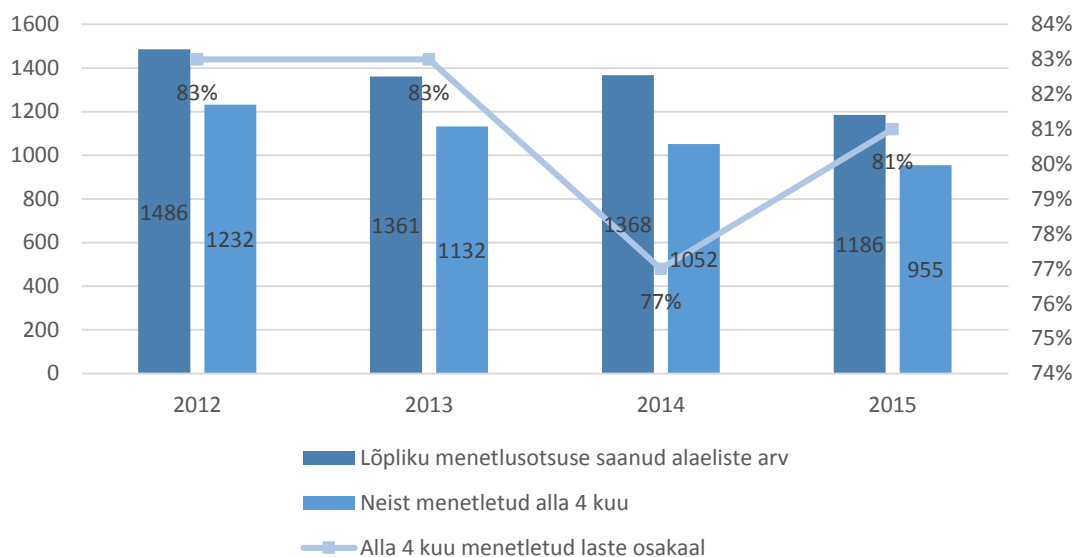
Kuivõrd võitlus majanduskuritegevusega on prokuratuuri jaoks oluline prioriteet, on vajalik siinkohal ära märkida ka olulisemad revisjoniga kaasnenud muudatused selles valdkonnas. Majanduskuritegude arv on 2010. aastast alates oluliselt langenud, kuid peamiselt seoses muudatustega karistusseadustikus. Alates 13.07.2013 ei käsitleta korduvat salasigarettide väikeses koguses üle piiri toomist kuriteona. Alates 01.01.2015 kaotas kehtivuse KarS § 392, mida käsitletakse nüüd teises karistusseadustiku peatükis.

Tabel 1. Registreeritud majanduskuriteod, 2005-2015

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Majanduskuriteod (v.a erasektori korrupsioon)	473	486	465	779	987	1137	1044	800	701	606	249

Riigi ja ühiskonna arengu seisukohalt on ülimalt oluline pöörata tähelepanu alaealistega seotud menetlustele. Riigi abi ja erikohtlemist vajavad lastest kannatanud aga ka alaealistest õigusrikkujad, kes enamasti vajavad samamoodi märkamist, tuge ja individuaalset lähenemist.

2015. aastal kahtlustati kuriteos või kuritegudes kokku 651 alaealist. Alaealiste puhul on oluline, et menetlus nende jaoks kestaks võimalikult lühikest aega. 2015. aasta kohta saab kinnitada, et 81% alaealistest kahtlustatavatest sai lõpliku menetlusotsuse (s.o menetlus lõpetati otstarbekusest või kriminaalasi saadeti kohtusse) nelja kuu jooksul.



Joonis 2. Alaealiste menetluspikkus, 2012-2015

Alaealistega seotud menetluste kõrval on oluline pöörata tähelepanu ka perevägivallajuhtumitele, kus kannatanuteks või pealtnägijateks on lapsed. Mullu registreeriti kokku 2997 lähisuhtevägivalla kuritegu. Nende kuritegude arv on aasta-aastalt suurenenud. Ühelt poolt on kahtlemata tegemist positiivse arenguga ühiskondlikus mõttes, kuna seda liiki kuritegude arvu kasv näitab ulatuslikumat teavitatust ning see omakorda laiemat vägivalla taunimist, mis tähendab kannatanutele suuremat tõenäosust väljuda vägivaldsest suhtest. Teisalt eeldab selle kuriteo sedavõrd lai levik kriminaalmenetluse kõrval üha enam alternatiivide rakendamist kannatanute kaitseks, olgu selleks tugivõrgustike kaasamine või alternatiivsete menetlusliikide läbimõeldud rakendamine.

3. Kohtueelse menetluse juhtimine

3.1. Kohtueelse menetluse ülevaade

2015. aastal alustati Eestis kokku 25 159 kriminaalmenetlust. Võrreldes eelmise aastaga on alustatud menetluste arv 19% võrra vähenenud. Registreeritud kuritegude langus oli sama perioodi võrdluses 14%. Sellest vahest saab järeldada, et rakendumas on strateegilised põhimõtted prokuröride suuremast kaasatusest juba kriminaalmenetluse eelses etapis, samuti oleme võtnud eesmärgiks võimalikult selgepiiriliste eesmärkide seadmise juba kriminaalmenetluste alustamisel. Kriminaalmenetluste alustamine peab toimuma legaliteedi printsiipi arvestades, kuid võimalikult läbimõeldult, eesmärgiga kaitsta kõikide ühiskonna liikmete põhiõigusi parimal moel.

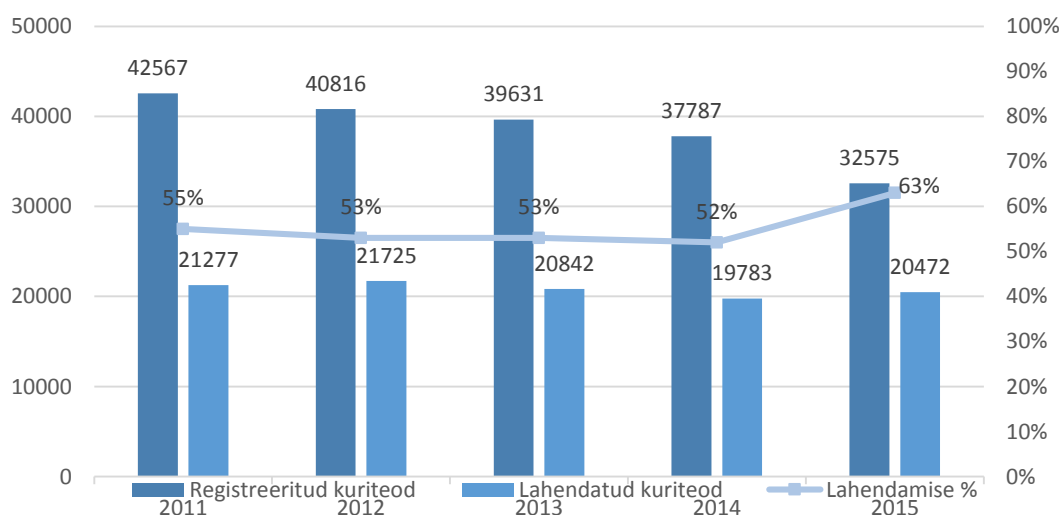
13% langusest prokuratuuri poolt kriminaalmenetluste alustamiste osas saab järeldada, et uurimisasutuste ja prokuröride omavaheline koostöö on tõhustunud ja kriminaalmenetluste läbiviimisel lähtutakse üha enam ühiskondlikest vajadustest. Samuti näitab see

Riigiprokuratuuri järelevalveosakonna ümberkorraldamise positiivset tulemust – üha enam pakub järelevalveosakond ringkonnaprokuratuuridele kaebemenetluse tagamise kõrval juriidilist nõustamist ja abi, eesmärgiga tagada prokuratuuri kui asutuse võimalikult ühtsed seisukohad.

Tabel 2. Alustatud kriminaalmenetlused 2010-2015

Alustatud kriminaalasjad	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Politsei (PPA)	40726	35398	33860	31321	29555	24115
Kaitsepolitseiamet	74	36	19	26	14	24
Keskkonnainspeksioon	4	20	29	25	32	16
Konkurentsiamet	7	2	0	1	2	1
Maksu- ja Tolliamet	660	533	415	373	307	160
Päästeamet	69	16	0	0	0	0
Sõjaväepolitsei	11	14	11	17	12	15
Prokuratuur	839	804	679	669	675	583
Vangla	447	303	428	456	383	245
JM vanglate osakond ²	x	x	x	x	x	0
Kokku	42837	37126	35441	32888	30980	25159

Lahendatud kuritegude osakaal registreeritud kuritegudest oli võrreldes eelnenud aastatega oluliselt kõrgem. Ühelt poolt on see kindlasti seotud sellega, et registreeriti vähem kuritegusid, teisalt on prokuratuur püüdnud kuritegevuse vastases võitluses muuta meetodikaid ning läheneda piiratud ressursside tingimuste igale kuriteoliigile vastavate meetmetega, pakkudes kannatanutele parimat kaitset ning rakendades KrMS-i võimalikult ökonoomselt.



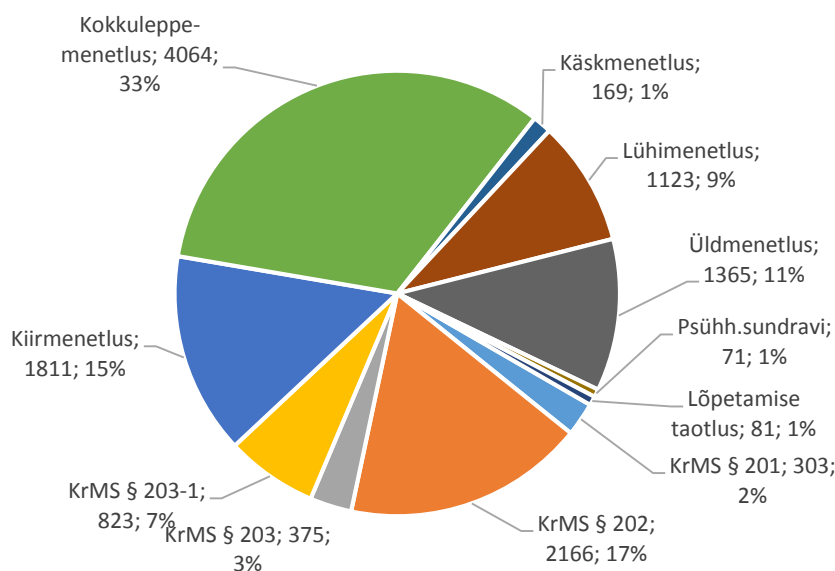
Joonis 3. Kuritegude lahendamine aastatel 2011-2015

² Kuni 2014. aastani sisalduvad Justiitsministeeriumi vanglate osakonna alustatud asjad vanglate andmetes.

Lõplik menetlusotsus tehti 2015. aastal 12351 isiku suhtes ning seda on võrreldes aasta varasemaga 7% vähem.³

Kriminaalmenetlus lõpetati (§ 201-203¹) 3667 isiku suhtes (-328; -8%). Kohtusse saadeti (sh sundravi ning menetluse lõpetamise taotlused) 8684 isikut (-577; -6%). Kriminaalmenetlus lõpetati KrMS §-de 204-205² alusel 36 isiku suhtes.

Ligi kolmandik (33%) isikutest saab lõpliku menetlusotsuse kokkuleppemenetluses. Piirkonniti on menetlusotsuste osakaal väga erinev: kokkuleppemenetlust kohaldatakse Lõuna (50%) ja Lääne Ringkonnaprokuratuuris (43%) oluliselt enam kui Põhja (22%) ja Viru Ringkonnaprokuratuuris (33%). Põhja ja Viru ringkonnaprokuratuurid kohaldavad lühimenetlust oluliselt rohkem (13-14%) kui Lõuna ja Lääne ringkonnaprokuratuurid (2%). Oportuniteedi alusel lõpetamiste osakaal on 17-28%, Põhja Ringkonnaprokuratuuris 39%. Teatud piirkondadest tingitud erisused lõplike menetlusotsuste struktuuris on paratamatud ja aktsepteeritavad. Kindlasti peab aga prokuratuur oma järelevalvemehhanismidega tagama selle, et kuritegudele järgnev karistusõiguslik hinnang oleks üle Eestiliselt võimalikult sarnane.



Joonis 4. 2015. aastal lõpliku menetlusotsuse saanud isikud menetlusotsuse alusel

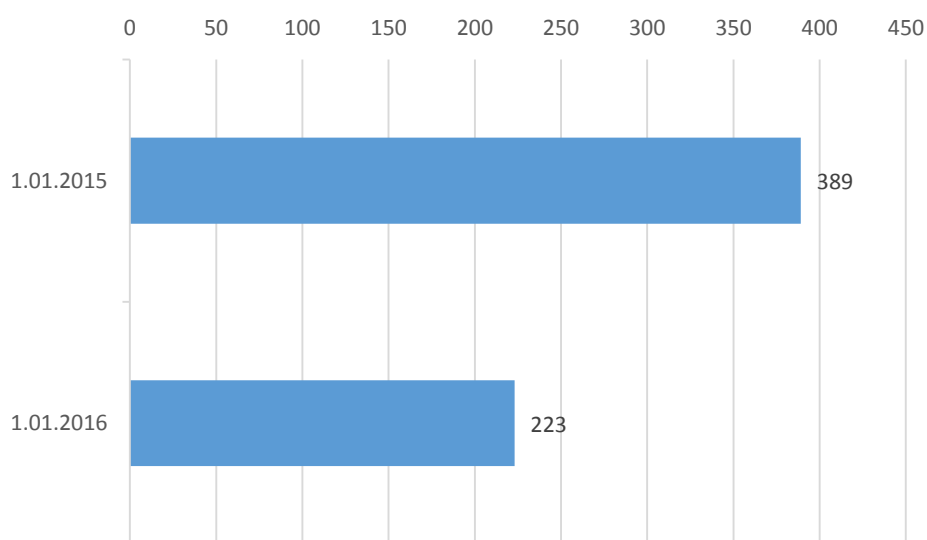
Prokuratuuri hinnangul on kuritegevuse vastase võitluse seisukohalt oluline, et läbiviidavad kriminaalmenetlused oleks kõikide, nii kahtlustatavate, süüdistatavate, aga kindlasti ka kannatanute ja tunnistajate põhiõigustega arvestavad, võimalikult kiired, inimese kesksed ning läbiviidud menetlusökonoomselt. Nende eesmärkide saavutamiseks lepiti 29.09.2015 PPA ja prokuratuuri juhtkonna vahel kokku põhimõtted menetluste tõhustamise osas, mis puudutasid nii iga läbiviidava toimingu sisu ja eesmärgi nõuet, laiemat digitaalsuse rakendamist, toimingute dubleerimise vältimise kohustuslikkust.

³ Joonise 4 andmed sisaldavad korduvaid isikuid.

Tähelepanu alla võeti 2015. aastal mõistliku menetlustähtaja riskiga kriminaalasjad, samuti menetlusökonoomsust tagava meetmena põhistamata määruste laialdasema koostamise võimaluse. Prokuratuur lõpetas 2015. aastal menetluse 22 isiku suhtes seoses mõistliku menetlusaja möödumisega 18-s kriminaalasjas. Mõistliku menetlustähtaja riskiga kriminaalasjade arv vähenes mullu 43%, 389-lt 223-le. Selle kõrval on oluline, et uusi kriminaalasju mõistliku menetlustähtaja riskiga menetluste hulka sisuliselt lisandunud pole, seega on ka menetlusressurssi jagatud neisse menetlustesse proportsionaalselt.

Põhistamata määruste ulatuslikum rakendamine on oluline tagamaks piiratud ressursside tingimustes nende võimalikult läbimõeldud ja eesmärgipärane kasutamine. Põhistamata määruste rakendamist kontrollitakse Riigiprokuratuuri järelevalveosakonna poolt pisteliselt. 2015. aasta osas viidi kontroll läbi oktoobri osas ning siis tuvastati, et prokuratuuri poolt lõpetati 2015. aasta oktoobris kokku 567 menetlust, millest 67% lõpetati põhistamata määrusega. Kõige rohkem koostati põhistamata määrusi Põhja piirkonnas (72%).

Tagamaks prokuratuuri poolt võimalikult kiiret, efektiivset ja põhiõiguste kaitse seisukohalt kvaliteetset kohtueelse uurimise juhtimist, on muuhulgas oluline silmas pidada piirkonna kahtlustatavate arvu suhet prokuröride arvu. Võrreldes 04.01.2016 ja 01.07.2015 on isikute arv kohtueelse menetluse staadiumis prokuratuuris olevates kriminaalasjades langenud Lääne (-33%), Põhja (-23%), Viru (-15%) ja Lõuna Ringkonnaprokuratuuris (-14%). Ainukesena oli see suhe kasvanud Riigiprokuratuuris (3%).



Joonis 5. Üle kahe aasta kahtlustatavaga menetluses olnud kriminaalasjade arv aasta alguse seisuga

Kuigi käesoleva ettekande eesmärk on ennekõike anda ülevaade prokuratuuri tegevusest eelmisel aasta, on oluline siinkohal lühidalt ära märkida ka peamised prokuratuuri eesmärgid tulevikuks.

2016. aasta suurim väljakutse kohtueelse menetluse juhtimise seisukohalt on prokuratuuri jaoks 1.09.2016 jõustuvate KrMS muudatuste rakendamine. Sealjuures on oluline täiendavate toimingute lisandumisel (näiteks vahistamiste pikendamisega ja kohtult läbiotsimiseks lubade küsimisega seonduvalt) rakendada maksimaalselt meetmeid, mis vähendaks tagasilööke kannatanute ja potentsiaalsete kannatanute põhiõiguste kaitsele, mis kaasnevad paratamatult nii menetluse üldise pikenemise kui konkreetsete toimingute läbiviimiseks vajamineva suureneva ajakuluga.

Tabel 3. Läbiotsimismäärused (sh läbiotsimisest keeldumised) määruse teinud asutuse järgi

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kohus	12	66	95	71	113	110
Prokuratuur	917	867	799	665	655	568
Uurimisasutus	466	440	373	311	274	248
Kokku	1395	1373	1267	1047	1042	926

Prokuröride üldkogul Narvas kõlas kokkuvõtte prokuratuuri sihtidest 2016. aastaks järgmiselt:

„Prioritiseerimine peab jõudma selge vormini ja olema selgelt ühiskondlikest vajadustest lähtuv. Mõistliku menetlustähtaja riski ja lahendust ootavate kahtlustatavatega asjade arvu prokuratuuris saab jätkuvalt vähendada. Kriminaaltoimiku töörühm, mis on kokku kutsutud annab meile selgemad sihid ja suunad kohtusse saadetava materjali osas, järelevalveosakond annab esmakordselt oma panuse kohtutöö praktika ühtlustamisse, prokuratuuri eesmärgid ja tegevused saavad valatud vormi, et need meil meeles oleks ja et me neist ühte moodi aru saaks. Koostöö uurimisasutustega KrMS-i inimesekesksemaks, aga samas kiiremaks ja ratsionaalsemaks rakendamiseks peab olema veel jõulisem, julgem ja konkreetsem. Uued elulised situatsioonid, juhtumid ja uut moodi kuriteod õpetavad meid sel aastal kindlasti veel enam pöörduma vastuste leidmiseks seaduse kõrval ka väärtuste, vajaduste, inimeste ja riiklike huvide poole.“

3.2. Riiklikud prioriteetidid kuritegevusevastases võitluses

Riiklikud kuritegevusevastase võitluse prioriteetidid on kehtinud Eestis aastaid. Järgnevatelt on esile toodud kohtusse saadetud kriminaalasijade arvu muutuse prioriteetsetes kuritegudes kuni eelmise aastani.

Tabel 4. Prioriteetsetes kuritegudes kohtusse saadetud kriminaalasijade arv, 2012-2015

	2012	2013	2014	2015
Korruptsioon	14	10	14	14
Raske narkokuritegevus	33	52	39	39
Suure kahjuga majanduskuriteod/rahapesu	25	16	21	32
Inimkaubandus	3	4	3	9
Kuritegelik ühendus	9	14	11	14
Alaealisi kahjustav kuritegevus	34	49	78	66

Tabel 5. Prioriteetsetes kuritegudes jõustunud otsuste arv, 2012-2015

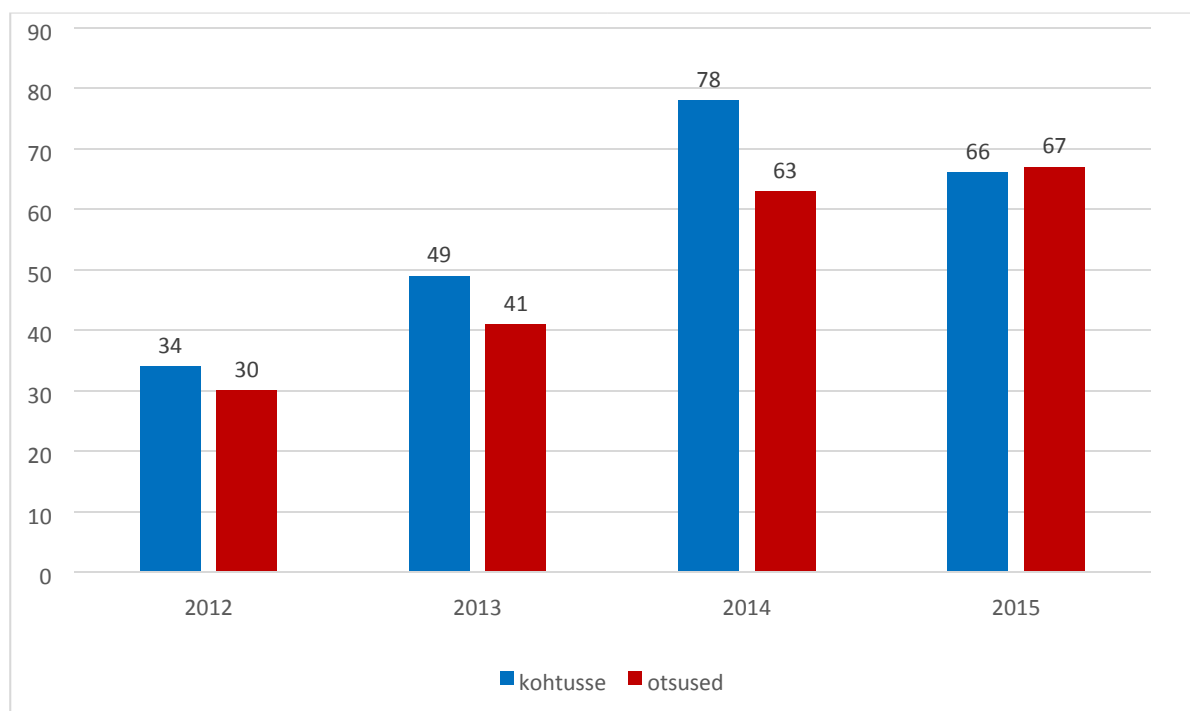
	2012	2013	2014	2015
Korruptsioon	9	11	16	14
Raske narkokuritegevus	27	50	31	52
Suure kahjuga majanduskuriteod/rahapesu	16	17	15	23
Inimkaubandus	4	4	3	9
Kuritegelik ühendus	8	12	8	10
Alaealisi kahjustav kuritegevus	30	41	63	67

Alaealiste õiguserikkujate menetluskiirus on kriminaalmenetlustes 81% juhtudel alla 120 päeva. Menetluskiirus on ja jääb oluliseks indikaatoriks, kuid üha rohkem tuleb jälgida seda, kui palju suudab riik panustada alaealiste erikohtlemisse kriminaalmenetluses. Seejuures on see oluline nii alaealiste kannatanute kui ka alaealiste õigusrikkujate puhul. Prokuratuur peab oluliseks menetluskiiruse kõrval silmas pidada, kui mitme noore puhul me riigina suudame teha läbi sotsiaalprogrammide ja muu sotsiaalse toe kõik selleks, et neist noortest õigusrikkujatest kasvaks täisväärtuslikud ühiskonna liikmed. Alaealistele kannatanutele on oluline üheselt näidata, et riik on mitte ainult avastanud kuriteo, vaid märganud ka hätta sattunud last ning pakkunud talle tuge nii enne menetlust, selle kestel kui ka pärast seda.

Alates 2012. aastast on alaealistega vastu toimepandud ja kohtusse saadetud kuritegude arv kasvanud 49% võrra ning jõustunud otsuste arv tõusnud 55%. Võrreldes 2014. aasta sama perioodiga on alaealistega seotud ja kohtusse saadetud kriminaalasijade arv vähenenud 12 võrra, jõustunud otsuste arv aga tõusnud 4 võrra.

2015 panustas prokuratuur endiselt sellesse, et kõikjal Eestis tegutseksid alaealistele spetsialiseerunud prokurörid, kes valdavad laste erikohtlemist ja on motiveeritud seda oskust täiendama, kes teevad koostööd kohalike omavalitsustega, aga ka teiste lastekaitseasutuste ja -organisatsioonidega, tagamaks kriminaalmenetluslike lahenduste kõrval neile alaealistele ka sageli vajalik abi ja toetus. 2015. aasta näitas ka seda, et üha enam osalevad need

prokurörid ennetustegevustes, on kontaktisikuteks naiste varjupaikadele ja ohvriabitöötajatele. Ikka eesmärgi ja lootusega, et pikas perspektiivis annab alaealiste erikohtlemine ja riigi kiire, aga sealjuures adekvaatne reageerimine võimaluse, et ka noortest õigusrikkujatest kasvavad lõpuks õigusküülikad inimesed.



Joonis 6. Alaealistega seotud kuritegevus, kohtusse saadetud ja otsuse saanud asjade arv 2012.-2015. aastal

Alaealiste prioriteetsus kajastub omakorda prokuratuuri jaoks ka perevägivallaasjade siseses prioritseerimises. Igasugune vägivald on taunitav ja vajab selgelt reaktsiooni, kuid 3000 menetluse keskel (just nii palju on perevägivalla menetlusi) on prokuratuur esikohale seadnud need menetlused, kus kannatanuks, olgu siis ise vahetu ohvri või pealtnägijana, on olnud laps.

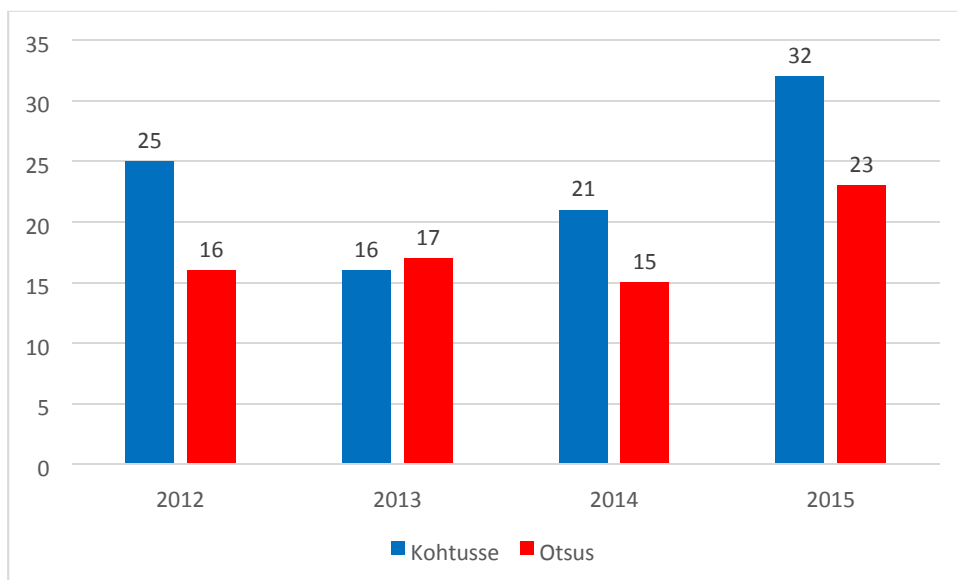
Alaealiste ärakasutamine prostitutsioonis ning seda ennekõike läbi küberruumi toimuva vahendustegevuse, on valdkond, millele tuleb üha enam tähelepanu pöörata. 2015. aastal registreeriti kokku 63 inimkaubanduse juhtumit alaealise kasutamise eesmärgil. Aasta varem oli juhtumite arv 15.

Võrreldes eelmise aastaga on inimkaubanduses kohtusse saadetud asjade arv kasvanud kahe kolmandiku võrra, samuti nagu ka jõustunud otsuste arv. Raske inimkaubanduse juhtumeid oli 2015. aastal kokku 9. Nende seas oli 2 juhtumit, kus inimkaubandus väljendus isikute ebaseaduslikus üle piiri toimetamises ning ülejäänud 7 puhul oli tegemist prostitutsiooni vahendamisega seotud inimkaubanduse juhtumitega.

Kui prostitutsiooni vahendamisega seotud inimkaubanduse juhtumite prioritseerimisel tuleb tähelepanu pöörata sellele, kas sellesse võivad kaasatud olla alaealised, siis muu

inimkaubandus on teema, mis võib meile pakkuda kõige ootamatuid väljakutseid. Seda valmisolekut kinnitas omal moel prokuratuuri võimekus kohaldada esmakordselt Eestis KarS § 235-1 ehk vandenõu Eesti Vabariigi vastu. Koostöö riigipiiri puudutavates kriminaalmenetlustes on kindlasti valdkond, kus prokuröridel tuleb tagada traditsioonilise üksikmenetluste juhtimise kõrval ka koordineerija ja lõpliku vastutaja roll ametkondade vaheliste menetluste läbiviimisel. Olgu siis tavapärase koordineerimise või edukalt rakendatud siseriiklike uurimisrühmade kaudu.

Võrreldes 2014. aasta sama perioodiga on suure kahjuga majanduskuritegude kohtusse saadetud asjade arv tõusnud 11 võrra, jõustunud otsuste arv tõusnud 8 võrra. Kõige enam on majanduskuritegusid menetluses Põhja Ringkonnaprokuratuuris. Võrreldes 2014. aasta sama perioodiga on raskes majanduskuritegevuses või rahapesus kohtusse saadetud asjade arv ja jõustunud otsuste arv tõusnud Põhja piirkonnas 17 võrra ehk 65%.



Joonis 7. Raske majanduskuritegevus/rahapesu, kohtusse saadetud ja otsuse saanud asjade arv 2012-2015

2015. aastal rakendusid Prokuratuuri eestvedamisel majanduskuritegude menetlemise uuendatud põhimõtted nii menetluste alustamiste kui ka nende läbiviimiste meetodika osas. Lähtutakse põhimõttest, et majanduskuritegude vastane võitlus peab olema kantud eesmärgist tagada ausatele ettevõtjatele puhas turg ning aus konkurents. Konkreetsete kohtumiste kaudu katuseorganisatsioonidega on arendatud koostööd erasektoriga. Ühiskoolitused toetusi jagavate asutuste sisekontrollidega on aidanud prokuratuuril panustada majanduskuritegude ennetamisse.

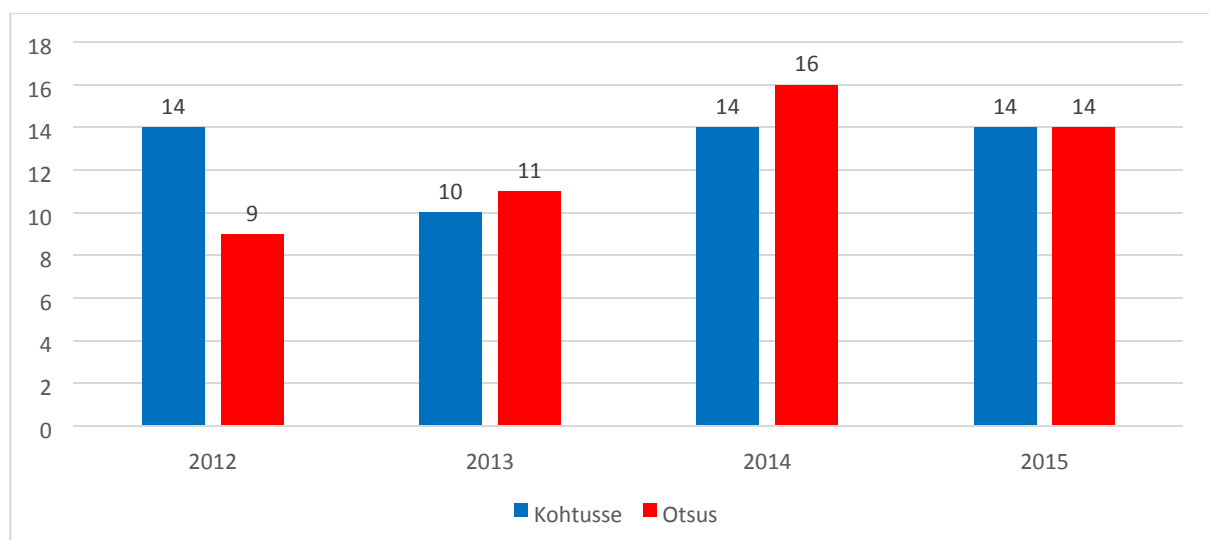
Suure kahjuga majanduskuritegevuse prioriteetsus on 2015. aastast on kandunud üle 2016. aastasse ning juba etteruttavalt saab siinkohal märkida, et see kajastub nii Riigiprokuratuuri järelevalveosakonna tööplaanis kui majanduskuritegudega tegelevate õiguskaitseasutuste

vahel kokkulepitud tööpõhimõtetes. Puudutagu need põhimõtted siis kuritegude prioritseerimist, varalise mõjutamise osakaalu suurendamist, majanduskuritegude menetlemise kiirust või rakendatavaid töömetoodikaid.

Järelevalveosakonna üheks oluliseks tööülesandeks käesoleval aastal on maksukuritegude menetlemise kiirendamise ja tõhustamise analüüs. Loodetavasti annab selline analüüs vastuseid ja ideid, kuidas saaks riik kiiremini ja tõhusamalt maksukuritegude vallas reageerida. Maksukuritegude prokuratuuris menetlemise aeg peab lühenema.

Sarnaselt majanduskuritegevusevastase võitlusega on korrupsioonivastase võitluse suurim väljakutse piiratud ressursside tingimustes tagada ressursside kõige efektiivsem ja tõhusam kasutamine. Oluline on tuvastada, tõendada ning kohtu ette saata esmajärjekorras just need korrupsioonikuriteod, läbi mille ühiskond saavutab suurimal määral korrupsioonist tingitud usalduse kaotuse taastumise ning majanduskeskkonna paranemise.

Võrreldes 2014. aasta sama perioodiga on korrupsioonikuritegevuses kohtusse saadetud asjade arv jäänud samale tasemele, jõustunud otsuste arv aga langenud 12,5% võrra.



Joonis 8. Korrupsioonikuritegevus, kohtusse saadetud ja otsuse saanud asjade arv 2012-2015

Nii majandus-, korrupsiooni-, kui organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse seisukohalt on oluline jõuda olukorrani, kus vähemalt 60%, aga kaugemas tulevikus ka 80% neis prioriteetsetest juhtumitest mõjutaks riik seda liiki kuriteo toimepannud isikuid ka varaliselt. Lihtsalt väljendatuna tuleb kurjategijatelt kuritegude läbi saadud vara ära võtta ning anda tagasi kannatanutele ja riigile.

Kriminaaltulu konfiskeeriti 2015. aastal 170 kriminaalasjas kokku summas 21 538 917 eurot. 18 668 425 eurot konfiskeeriti nn kummituskliki kriminaalasja raames. Kõige suurem kriminaalasjade arv, kus vara konfiskeeriti, oli Põhja Ringkonnaprokuratuuris, kuid kõige suuremat summa konfiskeeritud kriminaaltulu tagati Riigiprokuratuuri prokuröride poolt.

Paraku ei saa rahul olla kriminaalasjade arvuga, mille raames konfiskeerimised aset on leidnud. Kindlasti on kriminaaltulu äravõtmise vältimatuse tagamise seisukohalt prokuratuuril veel tublisti arenguruumi.

Tabel 6. Konfiskeeritud vara jagunemine, 2015

	Kriminaalasjade arv	Konfiskeeritud vara väärtus
RiigiP	26	19 514 385,13 €
Lõuna RP	34	235 388,50 €
Lääne RP	17	300 547,58 €
Põhja RP	72	1 070 426,21 €
Viru RP	21	418 170,00 €
Kokku	170	21 538 917,42 €

2015. aastal saatis prokuratuur kohtu ette kokku 14 kuritegelikku ühendust enam kui 100 süüdistatavaga. Nii organiseeritud kuritegevuse osas tervikuna kui ka narkokuritegevuse vastases võitluses on õiguskaitseasutused eesmärgiks seadnud kohtu ette saadetavate isikute arvu kõrval tuvastada konkreetsete isikute mõju piirkonna narkoturule või konkreetsele kuritegelikule ühendusele ning keskenduda just nende isikute suhtes menetluste läbiviimisesse, sealjuures seades omakorda prioriteediks nende varalise mõjutamise.

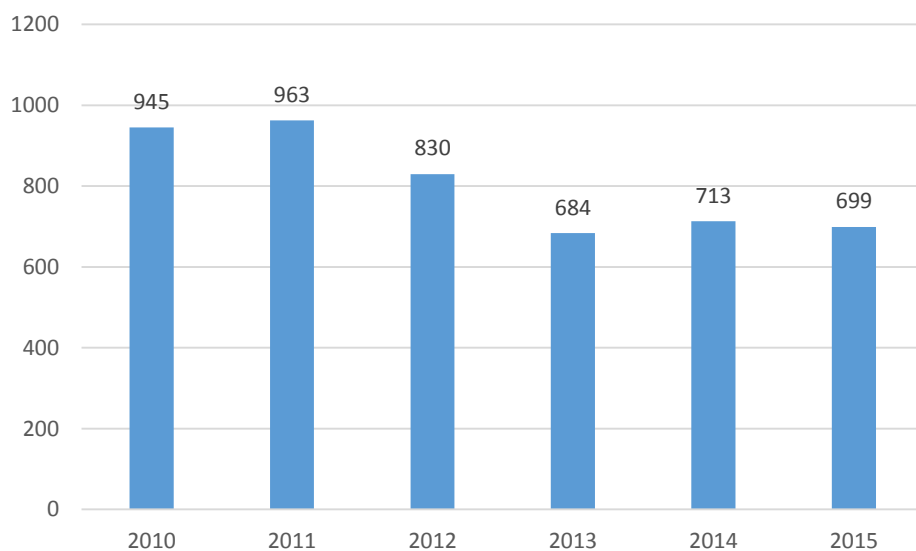
3.2. Kohalikud prioriteedid

Riiklike prioriteetide kõrval, millega ennekõike tegelevad riigiprokurörid ning ringkonnaprokurörid keskustes ei saa kogukonna turvalisuse seisukohalt vähemtähtsaks pidada kogukondlike prioriteetide süsteemi rakendamist 2015. aastal. Juhtivprokuröride sõnul on kohalike prioriteetide seadmine üle Eesti muutunud kohalike uurimisasutuste kontekstis üheks oluliseks koostöövormiks, mis aitab seada ühiseid sihte ja läbi selle mõista teineteist ning jaotada ressursse ühiselt parimal viisil. Üheselt on selge, et kuritegevuse vastane võitlus on tõhus siis ja ainult siis, kui uurimisasutuste ning prokuratuuri prioriteedid on kokkulepitud, eesmärgid omavahel kooskõlastatud ning arusaamad kriminaalmenetluse mõttest ja sisust läbi räägitud.

Nii on kõikidel piirkondadel 2015. aastast ette näidata kogukondliku prioriteetsuse rakendamise näited nii piirkonna eripärast tuleneva kuriteoliigi (näiteks piirikuritegevus) või piirkonna turvalisust oluliselt häirinud kuritegevuse pärssimisest.

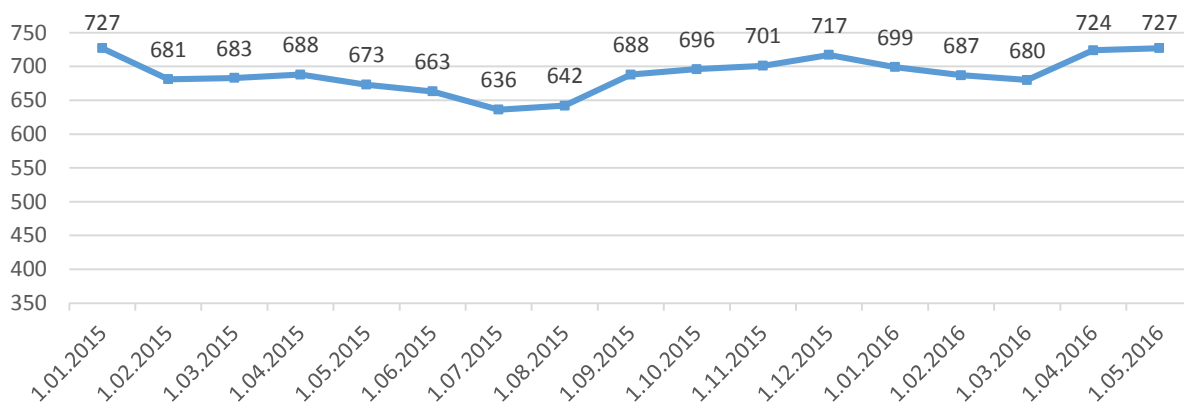
4. Vahistamised

Vahistamiste, kui kahtlustatavate ja süüdistatavate põhiõigusi enim riivava toimingu osas on siinkohal oluline anda eraldi ülevaade. 2015. aasta lõpus viibis Eestis vahi all 699 isikut.



Joonis 9. Vahistatute arv aasta lõpus

Madalaim vahistatute arv 2015. aastal oli 636 ja seda 01.07.2015.



Joonis 10. Vahistatute arv kuu esimesel päeval (2015–2016 5 kuud)

Vahistatutest poole moodustavad narkokuritegudes ning korduvvargustes kahtlustatavad, süüdistatavad või süüdimõistetud.

Tabel 7. 01.01.2016 seisuga vahi all viibinute kuriteokvalifikatsioonid

§	Kuritegu	Isikute arv	%
§ 113, 114, 118	Tapmine, mõrv, raske tervisekahjustus	77	11%
§ 183-190, 392	Narkokuriteod	200	29%
§ 141-146	Seksuaalkuriteod	26	4%
§ 200, 214	Röövimine või väljapressimine	57	8%
§ 115-117, 119, 120-136	Muu isikuvastane kuritegu	71	10%
§ 199	Vargus	150	21%
§ 201-213, 215-217 ²	Muu varavastane kuritegu	31	4%
	Muud kuriteod	87	12%

2015. aastal esitas prokuratuur kohtutele 1056 vahistamistaotlust, millest 4% jäeti rahuldamata. Taotlustest 7% tehti isikute suhtes, kes olid asunud menetlusest kõrvale hoiduma või kelle asukoht oli menetlejale teadmata.

5. Jälitustegevus

Jälitustegevuse osas on põhjaliku analüüsi koostanud Justiitsministeerium aruandes „Jälitusstatistikast 2015. aastal“. Prokuratuur ja kohus väljastasid 2015. aastal 6% vähem jälituslube (kokku 2568) kui aasta varem. Kohus jättis täielikult rahuldamata 15 prokuratuuri jälitusloa taotlust ning osaliselt rahuldamata 48 taotlust. Seejuures on oluline märkida, et kuivõrd 1.09.2015 rakendus uus jälitustegevust kajastav infosüsteem JÄTIS, ei ole osaliselt rahuldamata jäetud otsuste arv üheselt võrreldav 2014. aasta andmetega.

Tabel 8. Kohtu poolt prokuratuuri jälitusloa taotluste rahuldamata jätmise

	2013	2014	2015
Täielikult rahuldamata	12	12	15
Osaliselt rahuldamata	9	9	48

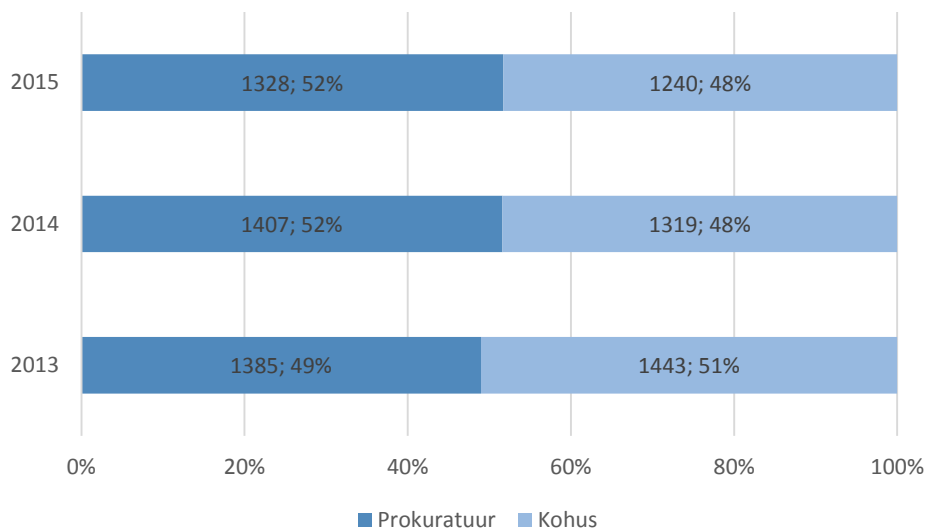
Jälitusasutus kohustub pärast jälitustoimingu loa tähtaja lõppemist viivitamata teavitama isikut, kelle suhtes jälitustoiming tehti, samuti isikut, kelle perekonna- või eraelu puutumast jälitustoiminguga oluliselt riivati ja kes on menetluse käigus tuvastatud. 2015. aastal teavitati jälitustoimingutest 3399 isikut, kohtu loal lükkus edasi 296 isiku teavitamine.

Kuna kõikides kuritegudes ei ole võimalik jälitustoiminguid läbi viia, on jälitustoimingute osakaalu võrreldud nende kuritegudega, milles seda teha on võimalik. Jälitustegevust võimaldavaid kuritegusid registreeriti 2015. aastal 21 923. Kui eeldada, et iga registreeritud kuriteo kohta on üks kriminaalasi, anti hinnanguliselt 2,1%-l kriminaalasadest. 2014. aastal oli see osakaal 2,1% ning 2013. aastal 2,2%. Kuna tegelikult menetletakse ühes kriminaalajas üldjuhul siiski mitut kuritegu, on see osakaal suurem.

Eeldusel, et iga kuriteo kohta on üks kriminaalasi, oli luba kasutada jälitustoiminguid hinnanguliselt iga 48. kriminaalaja puhul ehk 2%-l kriminaalajadest, mis seda võimaldavad. Vaadates kriminaalajade arvu vähenemist, mille raames jälitustegevust on teostatud, on võimatu hinnata seda tendentsi kas positiivseks või negatiivseks, sest raskete kuritegude vastu võitlemisel on jälitustegevus oluline vahend ning selle rakendamine peab küll olema proportsionaalne ja vältimatu, kuid tagamaks riigis turvalisust ning igapäevase põhiseadusest tulenevaid õigusi – õigust elule ja riigi kaitsele – on selle kasutamine teatud juhtudel vajalik ja enam kui põhjendatud.

	2013	2014	2015
Kriminaalajade arv, milles anti jälitusluba	545	496	454

Jälitustoimingute arv loa andnud asutuste järgi jaguneb peaaegu pooleks, pisut enam on jälitustoimingute lube andnud prokuratuur.



Joonis 11. Jälitustoimingute arv ja osakaal vastavalt loa andnud asutusele

Tabel 9. Jälitustoimingute arv kohtu ja prokuratuuri poolt antud jälituslubades⁴

Jälitustoimingu liik (KrMS)	2013	2014	2015
Posti läbivaatus (§126 ⁶ lg 1)	7	6	14
Posti asendamine (§126 ⁶ lg 4)	1	4	5
Telefoni pealtkuulamine (§126 ⁷)	1047	928	799
Muu pealtkuulamine või vaatamine (§126 ⁷)	286	249	310
Kuriteo matkimine (§126 ⁸)	102	132	112
Kohtu load (jälitustoimingute arv) kokku	1443	1319	1240
Politseiagendi kasutamine (§126 ⁹)	22	23	17
Varjatud jälgimine, võrdlusmaterjali varjatud kogumine ja esma-uuringute tegemine, asja varjatud läbivaatus ja asendamine (§126 ⁵)	1363	1384	1311
Prokuröri load (jälitustoimingute arv) kokku	1385	1407	1328
Kõik kokku (jälitustoimingute arv)	2828	2726	2568

01.09.2015 rakendus jälitustegevuse andmebaas JÄTIS, mis on oluliselt suurendanud võimalusi nii prokuratuuri sisemise järelevalve tagamiseks kui ka parema ülevaate saamiseks jälitustegevuse osas. Jälitustegevuse kvaliteedi tagamiseks viidi 2015 Riigikohtu, prokuratuuri ja PPA osalusel läbi jälitustegevuse koolitus prokuröridele ja kohtunikele. Teadmiseks on võetud Õiguskantsleri kantselei poolt jälitustegevuse kontrolli tulemused. Koolitustega jätkatakse ning seejuures peetakse silmas, et oluline on jälitustegevuse võimekus tagada võrdselt üle Eesti.

5. Riiklik süüdistus

Prokuratuur saatis 2015. aastal kohtusse arutamiseks 6806 kriminaalasja 7919 isikuga 16 223 kuriteos. Süüdimõistmise osakaalus ei ole olulised muutused täheldatavad. Samas on prokuratuur jõudnud Riigikohtusse oluliste õiguslike vaidlustega ning aidanud seeläbi omalt poolt tagada õigusselgust läbi kohtupraktika kujundamise.

2015. aasta jõustunud lahenditest on esile tuua otsuseid nii riiklike prioriteetide, kogukondlikult oluliste asjade, aga ka üldkuritegude valguses. Nii on märtsis 2015 jõustunud nn kummituskliki menetluse otsus andnud vastused reale küberkuritegude menetlemist puudutavatele küsimustele. Olulisel määral on Riigikohtu lahendid mõjutanud praktikat nii jälitustegevuseks antud loa vaidlustamise kui ka näiteks kohtu alla andmise regulatsiooni osas. Majanduskuritegude vallas prioriteediks võetud soodustuskelmuste juhtumite üheks edu eelduseks saab pidada ka Riigikohtu seisukohti vara arestimist puudutavates küsimustes selle kuriteoliigi puhul.

Oluliste lahenditena riiklikult prioriteetsete kuritegude osas võiks siinkohal välja tuua näiteid kõikidest prioriteetsetest kuriteoliikidest. Korruptsioonijuhtumite osas tehtud kohtuotsused

⁴ Kuna ühe loaga on võimalik anda luba eriliigilistele jälitustoimingutele, on tegelik lubade arv väiksem tabelis toodud arvudest.

kinnitavad, et korrupsiooniga on võideldud erinevates piirkondades ja sektorites, püüdes aluseks võtta just ühiskondliku vajaduse. Nii on jõustunud lahendid näiteks Lohusuu vallavanema pistise, Mustvee linnapea omastamise, Maardu kultuuri- ja infokeskuse direktori pistise, PPA logistikabüroo ametnike omastamise, Kaitseliidu Harju maleva pealiku omastamise, Vändra vallavanema omastamise, Roosna-Alliku abivallavanema omastamise või Eesti Energia töötajate altkäemaksu asjades.

Oluliste lahenditena organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses võiks siinkohal välja tuua kuritegelike ühenduste kohta süüdimõistvad lahendid nii Leedust pärit BMW varaste grupeeringu, 16 inimesega käibemaksupetturite grupeeringu, aga ka Leedust pärit vananimestelt raha väljapetjate grupeeringu osas.

Ühiskonna turvalisuse seisukohalt pole sugugi vähem olulised numbrid selle kohta, et 2015. aastal mõisteti tapmiste ja mõrvade eest süüdi 37 inimest, kohtuotsus jõustus 107 isiku suhtes, keda süüdistati seksuaalkuritegude toimepanemises, joobes sõidukijuhtimise kuriteos mõisteti 2015. aastal süüdi 2704 isikut, neist 60 isikut mõisteti süüdi kaks korda.

Majanduskuritegevuse vastase võitluse seiskohalt on prokuratuuril kindlasti arenguruumi tagamaks kiiremat ja tõhusamat menetlust, kuid 2015. aastast saab positiivseid näiteid siiski esile tuua ka selles vallas. Olgu selleks pankrotivara väljakantinud pankrotihalduri süüdimõistmine ja temalt 19335 euro väljamõistmine, maksukuritegudes süüdimõistmised koos varaliste mõjutamistega sadade tuhandete eurode väärtustes või veebruaris jõustunud investeerimiskelmuse juhtum, millega mõisteti kurjategijatelt välja ligi 100 000 eurot.

Kriminaalmenetlusega ei saa kannatanutele tagasi anda nende elu ja tervist. Läbi jõustunud kohtuotsuste saab aga veidigi tagada õigusrahu, mida kuriteos kannatamise ebaõiglus kaasa on toonud. Selliste kohtulahenditena saab 2015. aastast välja tuua näiteks kaheaastase Emily peksmisega seotud juhtumi ja Lõuna-Eestis aset leidnud 15-aastase tüdruku prostitutsioonile sundimise, sealjuures narkootiliste ainete süstimist kasutades.

Joobes juhtide puhul panustab prokuratuur lihtmenetluste kaudu karistuspraktika karmistamisesse, aga ka karistusõiguslike karistuste kõrval teiste alternatiivmeetmete jõulisemasse kasutuselevõttu.

Riikliku süüdistuse kvaliteedi tõstmise seisukohalt on oluline 2015. aasta lõpus koostatud järelevalveosakonna tööplaan, mis sisaldab esmakordselt ka riikliku süüdistuse kvaliteedi üle järelevalve teostamise tööülesandeid. Laiemat toetust ja nõu riikliku süüdistuse esindamisel pakuvad prokuröridele ka ringkonnaprokuratuurides rakendatavad järelevalvemeetmed kohtutöö üle.

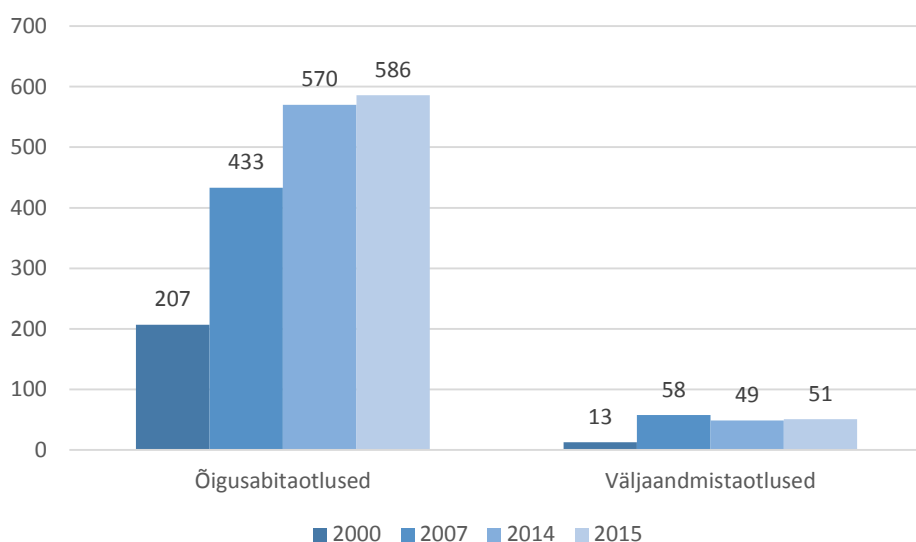
Prokuratuur on võtnud eesmärgiks laiendada oluliselt kohtus digitööandite kasutamist, samuti tagada läbi korrastatud kriminaaltoimiku süsteemi võimalused kiiremaks kohtumenetluseks.

6. Rahvusvaheline koostöö

Rahvusvaheline koostöö on prokuratuuri jaoks prioriteet ja seda kuritegevuse vastase võitluse kui ka Eesti Vabariigi esindamise kaudu oma valdkonnas.

Traditsiooniline rahvusvaheline koostöö õigusabi taotluse kaudu pole võõras enam ühelegi ringkonnaprokuratuuris töötavale prokurörile. Pooled riigiprokuröridest on osalenud riikidevaheliste uurimisrühmade töös, mõnedel juhtudel sellistes, kus kuritegu on lahendamas neli või viis riiki üheskoos. Otsesuhtluse kaudu hangivad prokurörid tänasel päeval kiirelt ja kvaliteetselt tõendeid keerulistes ja olulistest menetlustes. Vahepeel kasvab aga välja rahvusvahelistest kogemusest ja harjumisest rahvusvahelisel tasandil suhelda. 2015 on prokurörid käinud välislähetuses kokku 167 korral 30 erinevas riigis. Välislähetuses käis mullu üle kolmandiku kõigist prokuröridest.

Riikidevaheline koostöö kuritegevuse vastases võitluses on möödapääsmatu ning prokuratuur on pidanud oluliseks tagada kiire ja paindliku koostöövõimekuse selles vallas.



Joonis 12. Rahvusvaheline koostöö viimase 15 aasta lõikes

2015. aasta suvel edastas prokuratuur küllakutse Eurojusti presidendile Michéle Coninx, kes külastas Eestit mais 2016. Riigi peaprokurör pidas oktoobris ettekande Euroopa peaprokuröridele teemal „Independence of Prosecution“. Kohtuprokuröride delegatsioon külastas sügisel Iirimaa, omandamaks kogemusi vanade traditsioonidega võistleva kohtumenetluse süsteemist. Jaanuaris külastas riigi peaprokurör delegatsiooniga Soome peaprokuröri tugevdamaks riikidevahelist koostööd kuritegevuse vastase võitluses naaberriikide vahel. Samuti esitati kutse ametlikuks vastuvisiidiks, mis leiab aset 2016. aasta oktoobris. Sügisel toimus Eesti prokuratuuri initsiatiivil pärast kaheksa-aastast pausi Balti peaprokuröride kohtumine Vihulas.

7. Prokuratuuri areng organisatsioonina põhiõiguste kaitse kontekstis

Prokuratuuri areng, suunad ja eesmärgid peavad alati silmas pidama prokuratuuri põhifunktsioone – kriminaalmenetluse edukat juhtimist ning kvaliteetse riikliku süüdistuse esindamist. Nende eesmärkide täitmisele peavad olema suunatud ka prokuratuuri kui asutuse haldamistegevust puudutavad otsused, olgu siis personali, struktuuri, koolituste või eelarveliste otsuste osas. Prokuröride töö kvaliteet ja efektiivsus tagavad parimal moel ühiskonna liikmete põhiõiguste ja –vabaduste kaitse.

Prokuröride ülesanne on tagada strateegilised otsused kuritegevusvastases võitluses, leida Eesti Vabariigi Põhiseadusest tulenev tasakaal ühete inimeste põhiõiguste riive ja teiste inimeste põhiõiguste kaitsmise vahel. Parimal moel tagavad inimeste põhiõiguste ja –vabaduste kaitse kriminaalmenetluses prokurörid, kes on professionaalsed, pühendunud ning motiveeritud. Prokuratuuri ülesanne asutusena on tagada võimalused nimetatud eelduste omandamiseks ja hoidmiseks.

Prokuröri professionaalsus tähendab ühtaegu nii häid õiguslaseid teadmisi kui ka laia silmaringi, head ühiskondlikku taju, aga ka kõrget pingetaluvust ning head eneseväljendusoskust. Prokuratuur peab oluliseks prokuröride enesearendamise soovi ja –võimet. 2015 aastal osales vähemalt kahel koolitusel 96,5 % prokuröridest, mis on oluline kindlustamiseks prokuröride töö kvaliteeti kiiresti muutuv ühiskonnas ja õigusruumis. Samuti peab prokuratuur oluliseks laiapõhjalist koostööd ühiskonnas ja seda nii oma põhifunktsioonide täitmise paremaks tagamiseks kui ka professionaalse järelkasvu kindlustamiseks. Kui eelpool mainitud koostöö erinevate organisatsioonidega tagab parema kannatanute kaitse (nt koostöö naiste varjupaikadega, sotsiaaltöötajatega, lastekaitsjatega, KOV-tega jne) aga ka professionaalsema, kiirema ja kvaliteetsema riikliku süüdistuse (nt koostöö audiitoritega, advokaatidega kannatanute esindajate kontekstis jms), siis koostöö ülikoolidega kindlustab noorte juristide teadlikkuse prokuratuuri funktsioonidest ning tagab kõrgetasemeliste prokuröride konkursside läbiviimise. Ühiskonna õigusteadvuse kasvu ja prokuröri ameti tutvustamise eesmärki kandsid endas nii projekt, mille raames koos PPA-ga korraldati ülikoolides loengud ja viidi üliõpilased õiguskaitseasutuste töö tutvumisvisiidile Ida-Virumaale, kui filmiprojekt, mis algas 2015. aastal ning mille raames valmis kuueosaline dokumentaalsari „Süüdistajad“ prokuröride igapäevatööst.

2015. aasta tähendas prokuratuurile haldusteenuse jätkuvat ümberkorraldamist. Ametikohtade ümberkujundamise kaudu tagatakse prokuröridele parem ja paindlikum tugiteenus. Haldusosakonna üheks suureks ülesandeks on olnud parandada ka väiksemates kohtades töötingimusi, tagada kiire ja paindlik süsteem, mis aitaks prokuröridel kiiremini ja efektiivsemalt täita oma põhifunktsioone ning suurendada prokuröride turvalisust. Prokuratuuri haldustalituse tulemustena võib julgelt kirja panna nii Pärnu uue maja kontseptsiooni, aga ka laialt kasutusele võetud ja igas piirkonnas kasutatava Lynci nõupidamiste süsteemi, multifunktsionaalsete töökohtade rakendumise, samuti

personaliosakonna poolt ettevalmistatud projektid nii prokuratuuri motivatsiooni-
põhimõtete, ettevalmistusprogrammi kui ka ametikohtade profiilide osas.

Pühendumuse ja motivatsiooni tagamiseks viidi 2015. aastal prokuratuuris läbi vastavasisuline
uuring ning selle järeldusi arvestatakse asutus kindlasti edasises töökorralduses.

Kahetsusväärset tuleb märkida, et 2015 mõisteti süüdi Marina Kalistratova prokuröri
toimepandud kuriteo eest. Teine Põhja Ringkonnaprokuratuuri abiprokurör vabastati ametist
distsiplinaarsüütegude eest.

2015. aastal viidi prokuratuuris läbi kokku 8 prokuröri konkursi, neist 3 abiprokuröri konkursi
(täideti 13 ametikohta), 3 ringkonnaprokuröri konkursi (mille raames täideti 9 ametikohta) ja
2 eriasjade prokuröri ametikohta (täideti 2 ametikohta). Prokuröride abistamiseks läbiviidud
9 konsultandi konkursi raames täideti 10 ametikohta, kokku oli kandidaate, kes soovisid saada
prokuratuuri konsultandiks aasta peale kokku 340. Seega saab öelda, et prokuratuur on
atraktiivne tööandja ning prokuratuuri soovitakse tööle tulla. Kindlasti peab aga kvaliteetse
riikliku süüdistuse tagamiseks pöörama tähelepanu ka prokuröride palgasüsteemile ning
sotsiaalsetele garantiidele, eriti olukorras, kus nii prokuröridele kui advokaatidele rakendavad
uued reeglid kohtunikuks kandideerimisel.

Tänaasel päeval töötab prokuratuuris 166 prokuröri, 18 konsultanti ja 76 tugiteenuse pakkujat.